

КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОБІГОМ ІНФОРМАЦІЇ, ЗА ПРОЄКТОМ НОВОГО КК УКРАЇНИ

УДК 343.5:343.2

Постановка проблеми. Кримінально-правова охорона інформації у сфері господарської діяльності забезпечується низкою кримінально-правових норм. Мова йде про норми розділу VII Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності», які встановлюють кримінальну відповідальність за наступні діяння: незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України); підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (ст. 205¹ КК України); умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення (ст. 209¹ КК України); порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності (ст. 220¹ КК України); фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи (ст. 220² КК України); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України); підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223¹ КК України); незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю (ст. 231 КК України); розголошення комерційної, банківської таємниці або професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках

(ст. 232 КК України); незаконне використання інсайдерської інформації (ст. 232¹ КК України); приховування інформації про діяльність емітента (ст. 232² КК України); незаконне використання інсайдерської інформації щодо оптових енергетичних продуктів (ст. 232³ КК України).

Окремі аспекти теоретичного знання та характеристики особливостей кримінально-правової охорони інформації в цілому та інформації в сфері господарської діяльності досліджували такі науковці, як Ю.В. Александров, П.П. Андрушко, Ю.В. Баулін, П.С. Берзін, А.М. Бойко, Н.О. Гуророва, О.О. Дудоров, М.В. Карчевський, В.О. Навроцький, Л.В. Павлик, О.Є. Радутний, Н.А. Савінова, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк та інші.

Однак, комплексна характеристика кримінально-правової охорони інформації саме у сфері господарської діяльності ще не проводилась. Окрім цього, за останні роки внесено зміни до КК України, зокрема з'явилися такі склади кримінальних правопорушень, як «Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності» (ст. 220¹ КК України), «Фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи» (ст. 220² КК України), «Незаконне використання інсайдерської інформації щодо оптових енергетичних продуктів» (ст. 232³ КК України), а інші статті – отримали нові редакції. Ураховуючи наведене вище, актуальними і важливими є питання комплексної характеристики кримінально-правової охорони інформації у сфері господарської діяльності, що сприятиме системному тлумаченню кримінального закону, забезпечуватиме єдність та правильність практики його застосування, а також вдосконаленню законодавства України про кримінальну відповідальність [1, с. 80-81].

Сучасний етап розвитку вітчизняного кримінального законодавства характеризується не тільки ситуативним внесенням змін до чинного КК України, а й глобальною розробкою Проекту нового Кримінального кодексу України (далі – Проект КК України,

Проект), яка здійснюється Робочою групою з питань розвитку кримінального права, яка діє в складі Комісії з питань правової реформи при Президентові України [2]. В Проекті знайшлося місце для господарських кримінальних правопорушень, у тому числі тих, які пов'язані з обігом інформації [3]. Отже, висвітлення відповідних складів кримінальних правопорушень за Проектом КК України і є предметом нашого дослідження.

Викладення основного матеріалу. Так, Проект КК України (станом на 01.08.2024 р.) містить Книгу 6 «Кримінальні правопорушення проти економіки», яка в свою чергу складається з 5 розділів: розділ 6.1 «Кримінальні правопорушення проти власності»; розділ 6.2 «Кримінальні правопорушення проти інтелектуальної власності»; розділ 6.3 «Кримінальні правопорушення проти фінансів»; розділ 6.4 «Кримінальні правопорушення проти порядку господарювання»; розділ 6.5 «Кримінальні правопорушення проти порядку використання природних ресурсів». Слід зазначити, що розробники Проекту в процесі змінювали нумерацію та назву відповідної книги та розділів, їх кількості, але кримінальні правопорушення проти фінансів та проти порядку господарювання, які є предметом нашої уваги, завжди знаходили своє відображення.

Розділ 6.3 Проекту КК України «Кримінальні правопорушення проти фінансів» об'єднує злочини і кримінальні проступки, що спричиняють шкоду відносинам, які складаються в процесі фінансової діяльності держави, органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарської діяльності [4].

До злочинів проти фінансів, пов'язаних з обігом інформації, відносяться:

- 1) кредитне шахрайство, що спричинило майнову шкоду: суттєву (ст. 6.3.19); значну (ст. 6.3.20); тяжку (ст. 6.3.21);
- 2) використання інсайдерської інформації (ст. 6.3.22);
- 3) розголошення інсайдерської інформації, що спричинило майнову шкоду: суттєву (ст. 6.3.23); значну (ст. 6.3.24); тяжку (ст. 6.3.25);
- 4) приховування інформації про діяльність емітента, що спричинило майнову шкоду: суттєву (ст. 6.3.27); значну (ст. 6.3.28); тяжку (ст. 6.3.29).

До проступків проти фінансів віднесені: розголошення інсайдерської інформації (ст. 6.3.34); неналежне інформування про операції, які підлягають фінансовому моніторингу (ст. 6.3.35); розголошення таємниці фінансового моніторингу (ст. 6.3.36).

Злочинів проти порядку господарювання, пов'язаних з обігом інформації, Проєкт КК України не передбачає, а до відповідних проступків проти порядку господарювання належать: незаконне поводження з комерційною або банківською таємницею (ст. 6.4.18); фіктивне банкрутство (ст. 6.4.20).

Кредитне шахрайство полягає в недовіренні повністю або частково кредиту, одержаного внаслідок подання особою завідомо неправдивої інформації банку чи іншій фінансовій установі, що спричинило кредитору відповідну майнову шкоду. Визначення розміру суттєвої, значної та тяжкої майнової шкоди в цьому випадку, як й в усіх інших, здійснюється на підставі ст. 1.4.4 Проєкту: «... 2) суттєва – майнова шкода, яка більше ніж у 50, але не більше ніж у 500 разів перевищує розмір розрахункової одиниці; 3) значна – майнова шкода, яка більше ніж у 500, але не більше ніж у 5 000 разів перевищує розмір розрахункової одиниці; 4) тяжка – майнова шкода, яка більше ніж у 5 000 разів перевищує розмір розрахункової одиниці». Розрахункова одиниця, в свою чергу, дорівнює 1/30 розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року Законом про Державний бюджет України (ст. 1.4.2). Визначення, запропоноване в Проєкті КК України, є набагато простішим та зрозумілішим, легшим у застосуванні ніж те, яке наявне в ст. 222 КК України 2001 р., що передбачає шахрайство з фінансовими ресурсами. Незважаючи на те, чи розраховувала особа повернути кредит, чи ні, за умови подання завідомо неправдивої інформації банку або іншій фінансовій установі заподіюється майнова шкода як безпосередньо кредиторіві, так і іншим вкладникам фінансових установ, які не зможуть повернути належні їм кошти, а, як наслідок, підривається довіра до всієї фінансової системи держави.

Наявність кримінальної відповідальності за незаконні дії з інсайдерською інформацією та інформацією про діяльність емітента пов'язана з реалізацією положень Закону України «Про

ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23 лютого 2006 р. [5]. Усі відповідні статті містять бланкетні диспозиції, тобто для з'ясування їх змісту необхідно звернутися до згаданого закону. Крім того, положення Проекту КК України сформульовані з урахуванням вимог Директиви 2014/57 Європейського Парламенту та Ради від 16 квітня 2014 р. про кримінальні санкції за зловживання ринком (Директива про зловживання ринком) [6].

Використання інсайдерської інформації полягає в тому, що особа, яка, володіючи інсайдерською інформацією, до моменту її оприлюднення: 1) використала її для набуття за власний рахунок або за рахунок іншої особи фінансового інструменту, якого ця інформація стосується, чи для розпорядження таким інструментом, або 2) надала будь-якій особі рекомендації стосовно фінансового інструменту, щодо якого вона володіє інсайдерською інформацією.

Відмінність між запропонованою нормою та ст. 232¹ чинного КК України полягає в наявності/відсутності наслідків такого використання інсайдерської інформації. Так, за ст. 232¹ КК України кримінальна відповідальність настає за умови отримання особою, яка вчинила відповідні дії, чи третіми особами необґрунтованого прибутку в значному розмірі, або уникнення значних збитків, або якщо це заподіяло значну шкоду охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, тобто склад кримінального правопорушення сформульований як матеріальний, тоді як в Проекті відповідальність передбачається незалежно від настання наслідків (формальний склад).

Розголошення інсайдерської інформації, що спричинило відповідного розміру майнову шкоду, полягає в тому, що особа, яка володіє такою інформацією, що довірена або стала відомою їй у зв'язку з її професійною діяльністю чи службовим становищем: а) повідомила таку інформацію хоча б одній особі, яка не належить до кола осіб, що мають право доступу до такої інформації, або б) надала можливість ознайомитися з відповідною інформацією шляхом створення умов для цього хоча б для однієї особи, яка не належить до кола осіб, що мають право доступу до такої

інформації (п. 55 ст. 1.4.1). Якщо розголошення інсайдерської інформації не спричинило майнової шкоди, таке діяння визнається проступком.

За чинним КК України розголошення інсайдерської інформації передбачено в якості альтернативного діяння в ст. 232 КК України «Розголошення комерційної, банківської таємниці або професійної таємниці на ринках капіталу та організованих товарних ринках» та є кримінально каранним за умови завдання істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності (матеріальний склад), а також при вчиненні його з корисливих або інших особистих мотивів. За Проектом настання наслідків диференціює кримінальну відповідальність в залежності від розміру заподіяної шкоди, якщо шкоди немає, діяння визнається кримінальним проступком, та не є обов'язковою ознакою наявності мотивів вчинення такого розголошення.

Приховування інформації про діяльність емітента, що спричинило відповідного розміру майнову шкоду, полягає в тому, що інвестору в цінні папери особа: 1) не надала інформацію про діяльність емітента або 2) надала недостовірну інформацію про таку діяльність. Це діяння сформульоване в чинному КК України також як кримінальне правопорушення з матеріальним складом (ст. 232² КК України), але відсутня відповідна диференціація заподіяної шкоди.

Неналежне інформування про операції, які підлягають фінансовому моніторингу, полягає в тому, що спеціально уповноваженому органу особа: 1) не подала інформацію про операції, які підлягають фінансовому моніторингу, 2) несвоєчасно подала таку інформацію або 3) подала недостовірну інформацію про зазначені операції. Таємниця фінансового моніторингу охороняється законом, отже особа, яка її розголосила, вчиняє проступок.

Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення передбачено в ст. 209¹ КК України в якості матеріального складу: обов'язковим є заподіяння істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам чи ін-

тересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб. За Проектом кримінальна відповідальність не пов'язується з настанням таких наслідків.

Незаконне поводження з комерційною чи банківською таємницею полягає в незаконному зібранні, розголошенні або використанні особою відомостей, що становлять комерційну чи банківську таємницю. В Проекті відповідні дії об'єднані в одній статті, тоді як за чинним КК України окремо передбачена відповідальність за умисні дії, спрямовані на отримання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю, а також незаконне використання таких відомостей, (ст. 231 КК України), та за розголошення комерційної, банківської таємниці (ст. 232 КК України). Крім того, на відміну від положень Проекту, збирання відомостей обов'язково повинно здійснюватися з метою розголошення чи іншого їх використання, а саме розголошення повинно спричинити істотну шкоду суб'єкту господарської діяльності.

Фіктивне банкрутство полягає в тому, що службова особа суб'єкта господарської діяльності або фізична особа-підприємець надає кредиторам (кредиторам) або державі завідомо неправдиву офіційну інформацію про неплатоспроможність. Фіктивне банкрутство за чинним законодавством було декриміналізоване Законом України від 15.11.2011 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» [7] і зараз є адміністративним деліктом (ст. 166-17 КпАП України) [8], який передбачає завдання великої матеріальної шкоди кредиторам або державі. Проект відносить це діяння до кримінальних проступків та не пов'язує відповідальність із настанням наслідків.

Проект КК України також передбачає такі злочини проти порядку господарювання, як дії у разі неплатоспроможності, що спричинили суттєву (ст. 6.4.11), значну (ст. 6.4.12) та тяжку (ст. 6.4.13) майнову шкоду. Їх можна віднести до групи кримінальних правопорушень, пов'язаних з обігом інформації, в тих випадках, коли особа під час здійснення щодо боржника процедури розпорядження майном, санації, ліквідації, реструктуризації або погашення боргів незаконно знищила, пошкодила, приховала або під-

робила документи, що відображають фінансову чи господарську діяльність, тобто інформацію про неї.

Висновки. Отже, аналіз розділів 6.3 та 6.4 Проекту нового КК України дозволяє зробити висновок, що окремі кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, пов'язані з обігом інформації, які на теперішній час передбачені в чинному КК України, в цілому знайшли своє місце, але отримали більш чітко визначення або диференціацію в залежності від розміру заподіяної шкоди.

1. Солоджук В.В. Кримінально-правова охорона інформації у сфері господарської діяльності. Кримінальна юстиція в Україні: реалії та перспективи: матеріали Круглого столу (23 вересня 2022 року) / упор. І.В. Гловюк, Н.Р. Лацук, В.В. Навроцька, І.Р. Серкевич, Н.І. Устрицька. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 79-81.
2. Питання Комісії з питань правової реформи: указ Президента України від 07.08.2019 р. № 584/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2019#Text> (дата звернення: 10.08.2024).
3. Проект Кримінального кодексу України (контрольний текст станом на 01.08.2024 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-stanom-na-01-08-2024.pdf> (дата звернення: 10.08.2024).
4. Гуророва Н.О. Кримінально-правова охорона державних фінансів України: монографія. Харків, 2001. 384 с.
5. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text> (дата звернення: 10.08.2024).
6. Директива 2014/57/ Європейського парламенту та Ради від 16 квітня 2014 р. «Про кримінальні санкції щодо ринкових зловживань». URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0057> (дата звернення 10.08.2024).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: закон України від 15.11.2011 р. № 4025-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17#Text> (дата звернення 10.08.2024).
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення 10.08.2024).

Солоджук В.В. Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, пов'язані з обігом інформації, за Проектом нового КК України.

У статті проводиться аналіз Проекту нового Кримінального кодексу України в частині встановлення кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності, пов'язані з обігом інформації. Окремі кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, пов'язані з обігом інформації, які на теперішній час передбачені в чинному КК України, в цілому знайшли своє місце в Проекті КК України, але отримали більш чітке визначення або диференціацію в залежності від розміру заподіяної шкоди. Відповідні кримінальні правопорушення містяться в Книзі 6 «Кримінальні правопорушення проти економіки» в розділах 6.3 «Кримінальні правопорушення проти фінансів» та 6.4 «Кримінальні правопорушення проти порядку господарювання». До них належать: 1) злочини проти фінансів, пов'язані з обігом інформації, – кредитне шахрайство; використання інсайдерської інформації; розголошення інсайдерської інформації; приховування інформації про діяльність емітента; 2) проступки проти фінансів – розголошення інсайдерської інформації; неналежне інформування про операції, які підлягають фінансовому моніторингу; розголошення таємниці фінансового моніторингу; 3) проступки проти порядку господарювання – незаконне поводження з комерційною або банківською таємницею; фіктивне банкрутство.

Ключові слова: інформація, кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, Проект нового КК України, майнова шкода, диференціація відповідальності.

Solodzhuk V. Criminal offenses in the field of economic activity related to information circulation in the Draft of the new Criminal Code of Ukraine.

The article analyzes the Draft of the new Criminal Code of Ukraine in terms of establishing criminal liability for offenses in the field of economic activity related to information circulation. Certain criminal offenses in the sphere of economic activity related to information circulation, which are currently provided for in the current Criminal Code of Ukraine, have generally found their place in the Draft of the new Criminal Code of Ukraine, but have been more clearly defined or differentiated depending on the amount of damage caused. The relevant criminal offenses are contained in Book 6 “Economic Criminal Offenses”, in sections 6.3 “Financial criminal offenses” and 6.4 “Criminal offenses against business practices”. These include: 1) financial crimes related to the circulation of information – credit fraud; use of insider information; insider information disclosure; concealment of information about the issuer’s activity; 2) financial minor offenses – insider information disclosure; improper notification of transactions being subject to financial monitoring; disclosure of financial monitoring secrecy; 3) minor offenses against business practices – illegal handling of trade and banking secrecy; fictitious bankruptcy.

Keywords: information, criminal offence in the field of economic activity, the Draft of the new Criminal Code of Ukraine, property damage, differentiation of liability.